

Subject AreaFinance, Accounting,
Business

Year: 2022

Vol: 8

Issue: 93

PP: 41-51

Arrival

22 October 2021

Published

23 January 2022

Article ID Number

3777

Article Serial Number

06

Doi Number

[http://dx.doi.org/10.26449](http://dx.doi.org/10.26449/s/3777)

/s/3777

How to Cite This ArticleAkgemci, A. & Aydingülü
Sakalsız, S. (2022).“Covid-19 Pandemisinin
Kar YönetimiUygulamaları Üzerindeki
Etkisi: Borsa İstanbul’da
Bir Uygulama”International Social
Sciences Studies Journal,
(e-ISSN:2587-1587)

Vol:8, Issue:93; pp:41-51

Social Sciences Studies
Journal is licensed under a
Creative Commons

Attribution-

NonCommercial 4.0

International License.

**Covid-19 Pandemisinin Kar Yönetimi Uygulamaları Üzerindeki Etkisi:
Borsa İstanbul’da Bir Uygulama****The Effect Of The Covid-19 Pandemic On Earning Management Applications:
An Application In Borsa Istanbul**Arş. Gör. Dr. Ahmet AKGEMCİ¹ Arş. Gör. Seren AYDINGÜLÜ SAKALSIZ² ¹ Kahramanmaraş Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye² Kahramanmaraş Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Kahramanmaraş, Türkiye**ÖZET**

Covid-19 pandemisi döneminde mali yapısı bozulan ve finansal performansında ani ve hızlı düşüşler meydana gelen şirketlerin, salgının olumsuz etkilerini giderebilmek, sürdürülebilir performans göstergelerine sahip olabilmek ve finansal analistlerin (yatırımcıların) kar beklentilerini karşılayabilmek adına mali tablolarda raporlanan karı yönetme eğiliminde olabilmeleri muhtemeldir. Bu doğrultuda söz konusu bu çalışmanın temel amacı Covid-19 pandemisinin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkisini tespit etmektir. Covid-19 pandemi sürecinde şirketlerin karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarının azalıp azalmadığının tespiti için Borsa İstanbul’a kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin 2019 (pandemi öncesi)-2020 (pandemi süreci) dönemlerine ait mali tablo verileri ve denetim raporları incelenmiştir. Kar yönetimi uygulamalarının göstergesi olarak Kothari (2005) ve Larher-Ricardson (2004) modelleri ile tahmin edilen ihtiyari tahakkukların üç türü (işaretli, pozitif, negatif) kullanılmış, pandemi öncesi ve pandemi sürecindeki kar yönetimi uygulamalarının birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla her bir ihtiyari tahakkuk grubu (işaretli, pozitif, negatif) için ayrı ayrı t-testi yapılmıştır. Çalışmada, pandemi öncesi dönemde kar artırma eğiliminde olan şirketlerin pandemi sürecinde kar artırma eğilimlerini azalttığı, diğer taraftan pandemi öncesi dönemde kar azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin pandemi sürecinde karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını azalttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Covid 19 Pandemisi , Kar Yönetimi Uygulamaları**ABSTRACT**

It is possible that companies whose financial structure has deteriorated during the Covid-19 pandemic period and whose financial performance has suffered sudden and rapid declines may tend to manage the profit reported in the financial statements in order to eliminate the negative effects of the epidemic, to have sustainable performance indicators and to meet the profit expectations of financial analysts (investors). Accordingly, the main purpose of this study is to determine the impact of the Covid-19 pandemic on profit management practices. 2019 (pre-pandemic)-2020 (pandemic process) of 167 companies operating in 9 different sectors, listed on Borsa Istanbul, to determine whether the companies increased their profit management practices to increase profits during the Covid-19 pandemic process or whether the profit management practices to reduce profits decreased. financial statement data and audit reports of the periods were examined. Three types of discretionary accruals (signed, positive, negative) estimated by Kothari (2005) and Larher-Ricardson (2004) models were used as an indicator of profit management practices. A separate t-test was performed for each discretionary accrual group (signed, positive, negative). In the study, it was determined that companies that tended to increase profits in the pre-pandemic period decreased their tendency to increase profits during the pandemic period, while companies that applied to profit management practices to reduce profits in the pre-pandemic period decreased their earning management practices to reduce profits during the pandemic period.

Key Words: Covid 19 Pandemic, Earning Management Applications**1. GİRİŞ**

Çin’in Wuhan kentinde Aralık 2019’da başlayıp hızlı bir şekilde artarak etkisini tüm dünyada gösteren Covid-19 salgını, 2020 tarihinin başından itibaren Türkiye’de de görülmüş olup Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından “pandemi” olarak ilan edilmiştir (Özdemir vd., 2021). Halk sağlığını olumsuz yönde etkileyen bu salgın, toplumun genelini ciddi boyutlarda tehdit eden bir hastalık olarak nitelendirilmiş ve II. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyayı en fazla etkisi altına alan olaylar arasında olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır. Çin’de ortaya çıkıp geniş bir coğrafyaya yayılan bu salgın, insanların hayatını her yönüyle kısıtlayan bir hal almış ve toplumun genelinde birçok değişime neden olmuştur. (Gür, 2020; Kurnaz ve Serçemeli, 2020; Kayağdı, 2020). Özellikle ulusal düzeyde uzun süreli sokağa çıkma yasağı uygulanmış, okullar kapatılarak uzaktan eğitime geçilmiş, kamu kurumlarında esnek mesai uygulamaları başlamış, şirketlerin üretimine ara verilmiş ve aynı zamanda bütün toplantılar iptal edilmiştir (Akrimi, 2021). Covid-19 salgınının eğitim, turizm, ulaşım, sağlık ve ekonomi üzerinde yarattığı bu olumsuz durumlar (Goodell, 2020; Ruiz vd., 2020) ülkelerin ekonomilerini de etkilemiştir. Ekonomilerdeki daralmalar hizmet ve üretim sektörlerinde varlığını hissettirmiş, piyasaları ve sektör karar vericilerini doğrudan etkilemiştir

(Temir, 2020). Özellikle dünyadaki en büyük 20 ekonominin işsizlik oranlarında artış, refah düzeyleri ve büyüme oranlarında ise düşüş meydana gelmiştir. Yine söz konusu salgınla birlikte 2020 yılı şubat ayının ilk haftalarında küresel borsalar 6 trilyon dolar kaybederken uluslararası bankaların hisse senetleri de oldukça değer kaybetmiştir. Türkiye’de ise salgın sürecinde gelişmekte olan ekonomilerde olduğu gibi bütçe dengesi bozulmuş, cari işlemler açığı artırmıştır. (Ozili ve Arun, 2020; Demir ve Esen, 2021). Genel itibariyle Covid-19 pandemisinin kişi ve işletme gelirleri, bütçe açığı, cari açık ve istihdam üzerinde olumsuz etkileri olduğu söylenilebilir (Adıgüzel, 2020). Diğer taraftan salgının makroekonomik boyutta olan olumsuz etkilerinin yanı sıra mikro ve küçük ölçekli firmalar üzerinde de ciddi etkileri olmuştur. Covid-19 krizi sürecinde işletmelerin iş hacimlerinde büyük ölçüde daralmalar meydana gelmiş ve işletmeler nitelikli iş gücü kaybı yaşamıştır (Hedefler İş Dünyası, 2021). Ayrıca üretim faaliyetlerinin aksaması nedeniyle tedarik problemleri ortaya çıkmış, işletmeler alacak tahsilinde zorluklar yaşamaya başlamıştır. Bu durum Covid-19 krizi sürecinde işletmelerin mali ve finansal yapısının bozulmasına zemin hazırlamıştır (Deloitte, 2020).

Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde mali yapısı bozulan şirketler, piyasanın kar beklentilerini karşılamak ve bunun gibi birçok amacı gerçekleştirebilmek için dönem sonu raporlanacak olan karı artırmaya yönelik çeşitli ayarlamalar-düzenlemeler yapabilmektedir. Bu durum literatürde “kar yönetimi” olarak adlandırılmaktadır. Kar yönetimi uygulamaları genel itibariyle finansal raporlama standartlarının işletme yönetimine sağladığı seçimlik haklar ve esnekliklerin kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir (Küçüksözen, 2004). Nitekim Covid-19 kriziyle birlikte nakit dengesi, mali yapısı bozulan ve finansal performansında ani ve hızlı düşüşler meydana gelen şirketlerin, salgının mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek, sürdürülebilir performans göstergelerine sahip olabilmeli ve finansal analistlerin (yatırımcıların) kar beklentilerini karşılayabilmek adına raporlanan karı artırma eğiliminde olabilmeleri muhtemeldir (Xiao ve Xi, 2021; Choi vd., 2011). Diğer taraftan Covid-19 gibi kriz süreçleri, işletmeleri kar yönetimi konusunda teşvik etmektedir (Azizah, 2021; Kumar ve Vij, 2017). Bu doğrultuda Borsa İstanbul’da kote olmuş şirketlerin Covid-19 öncesi (2019) döneme göre, Covid-19 krizi (2020) sürecinde karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının tespiti önem arz etmektedir. Çünkü işletmelerin kar yönetimi uygulamalarına eğilimli oldukları kriz dönemlerinde (Trombetta ve Imperatore, 2014), yatırımcıların doğru karar vermelerine yardımcı olmak ve kıt kaynakların yanlış alanlara tahsis edilmesini önlemek adına finansal bilgi kullanıcılarını kar yönetimi uygulamaları konusunda bilgilendirmek gerekmektedir (Önder, 2012; Ayarlıoğlu, 2007). İlgili konuda uluslararası literatür incelendiğinde Covid-19 krizinin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkilerini inceleyen yeterince çalışma olmadığı tespit edilmiş, Türkiye örneğinde ise Covid-19 pandemisine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalarda (örneğin: Temir, 2020; Demir, 2020; Eroğlu, 2020; Demir ve Esen, 2021) genel itibariyle Covid-19 krizinin istihdam, büyüme oranları, ödemeler dengesi, sermaye piyasaları ve mali oranlar üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu kapsamda literatürdeki eksikliğe, Türkiye örneklemini kapsamında katkı sağlamayı hedefleyen bu çalışmada Covid-19 pandemisi sürecinde (2020) karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarının artış artırmadığının tespiti amaçlanmıştır.

Covid-19 pandemi sürecinde (2020), şirketlerin karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarının azalıp azalmadığının tespiti için Borsa İstanbul’a kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin 2019 (pandemi öncesi)-2020 (pandemi süreci) dönemlerine ait mali tablo verileri ve denetim raporları incelenmiştir. Çalışmaya dahil edilen 167 şirketin 2019 ve 2020 dönemlerinde gerçekleştirdikleri kar yönetimi uygulamalarının tahmin edilmesi aşamasında literatürde sıklıkla kullanılan tahakkuk bazlı Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri kullanılmış olup pandemi öncesi (2019) ve pandemi sürecindeki (2020) kar yönetimi uygulamalarının tespit edilmesinden sonra iki dönem arasındaki (Covid 19 öncesi dönem - Covid 19 dönemi) kar yönetimi uygulamalarının birbirlerinden anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır.

BİST’e kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin Covid-19 pandemi sürecinde (2020) kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarını azaltıp azaltmadığının tespiti amacıyla hazırlanan bu çalışmada, giriş bölümünden sonra literatürde yapılmış çalışmalara değinilmiş olup daha sonra örneklem seçimi ve kar yönetimi uygulamalarının tahmin edilmesine ilişkin bilgiler verilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise araştırmanın sonuçları ve değerlendirilmesi yer almaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI VE ARAŞTIRMA HİPOTEZİ

Yatırımcıyı yanıltmak ve yanlış yönlendirmek amacıyla işletme yönetimi tarafından bilinçli olarak gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarının tespit edilmesine yönelik literatürde birçok çalışma (örneğin: Beneish, 1997; McNichols, 2000; Bartov vd., 2001; Küçüksözen, 2004; Ayarlıoğlu, 2007; Durak, 2010) bulunmaktadır. Özellikle kriz ve geçiş dönemleri gibi kritik süreçlerin öncesinde ve sonrasında gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarının tespit edilip her iki dönemin karşılaştırılması konularına araştırmacıların yoğun ilgisi bulunmaktadır. Örneğin Asni ve Mayasari (2018) çalışmalarında Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na (UFRS) geçişten önceki ve

sonraki döneme ait kar yönetimi uygulamaları karşılaştırılmış olup her iki dönem arasında anlamlı farklılıkların olmadığına yönelik kanıtlar elde edilmiştir (Azizah, 2021). Darabee ve Karapınar (2019) çalışmalarında UFRS' ye geçişin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkilerini incelemiş, UFRS' ye zorunlu adaptasyon döneminde, kar yönetimi faaliyetlerinde bir azalma olduğuna dair bulgulara ulaşmıştır. Lin Chua vd. (2012) çalışmasında, Avustralya örneğinde UFRS'nin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkilerini tespit etmek amacıyla UFRS öncesi (2001-2004) ve UFRS sonrası (2004-2008) kar yönetimi uygulamaları karşılaştırılmış, UFRS'ye geçişle birlikte kar yönetiminin azaldığı tespit edilmiştir. Kar yönetimi uygulamalarının dönemler itibarıyla karşılaştırıldığı bir başka durum ise kriz dönemleridir. Örneğin Türegün (2019) çalışmasında, finansal krizin Borsa İstanbul üzerindeki etkilerinin tespit edilebilmesi amacıyla kriz öncesi (2007-2008), kriz süreci (2009-2010) ve kriz sonrası (2011-2012) dönemlerdeki kar yönetimi uygulamalarını karşılaştırmış, kriz sonrası dönemde kar yönetimi uygulamalarının arttığına yönelik bulgulara ulaşmıştır. Lisboa ve Kacharava (2018) çalışmalarında, 2008 ekonomik krizinin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkilerinin tespit edilebilmesi amacıyla Portekiz ve İngiltere'de faaliyet gösteren firmaların 2004-2014 yılları arasındaki mali tablo verilerini incelemiş, kar yönetimi uygulamalarının tahmin edilmesi aşamasında tahakkuk esaslı Kothari modeli kullanmıştır. Çalışmada 2008 finansal krizinde şirketlerin kazanç yönetimi eğilimlerinin arttığı tespit edilmiştir. Kumar ve Vij (2017) çalışmalarında 2008 krizi öncesi (2007-2008), kriz sürecinde (2009-2010) ve kriz sonrasında (2011-2012) gerçekleşen kar yönetimi uygulamaları karşılaştırmış, kriz sürecinde şirketlerin kar yönetimi uygulamalarının azaldığı, sonrasında ise kar yönetimi uygulamalarının arttığı tespit edilmiştir.

Görüldüğü üzere literatürde kriz ve geçiş dönemleri gibi kritik süreçlerin kar yönetimi uygulamalarını etkileyip etkilemediğini belirlemeye yönelik birçok çalışma bulunmaktadır. Benzer şekilde tüm dünya ekonomilerini ve çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri olumsuz etkileyen Covid-19 pandemisinin, kar yönetimi üzerindeki etkileri inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Ancak ilgili ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde Türkiye örneği kapsamında henüz bir çalışmaya rastlanılmamış olup uluslararası literatürde de sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Örneğin Azizah (2021) çalışmasında Covid-19 pandemisinin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkileri araştırılmış, 2018-2020 yılları arasında Endonezya Menkul Kıymet Borsasında işlem gören ve imalat sektöründe faaliyette bulunan 62 şirketin verilerini incelemiştir. Kar yönetimi uygulamalarının Düzeltilmiş Jones Modeli ile tahmin edildiği çalışmada Covid-19 pandemisinin kar yönetimi üzerindeki etkilerinin belirlenmesi aşamasında t-testi kullanılmış olup Covid-19 pandemi öncesi (2019) ve pandemi sürecindeki (2020) kar yönetimi uygulamaları karşılaştırılmıştır. Araştırmada, Covid-19 sürecindeki (2020) kar yönetimi uygulamalarının Covid-19 öncesi döneme (2019) göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Xiao ve Xi (2021) çalışmasında Covid-19 pandemisi sürecinde şirketlerin kar yönetimi eğilimlerini araştırmıştır. Bu kapsamda Çin-Şangay Menkul Kıymetler Borsası'na kote 2029 şirketin Covid-19 pandemi sürecindeki (2020) verileri incelenmiş, şirketlerin kar yönetimi uygulamaları tahakkuk bazlı Kothari (2005) ve faaliyet esaslı Roychowhury (2006) modelleri ile tespit edilmiştir. Çalışmada, salgından en olumsuz etkilenen bölgelerde faaliyet gösteren şirketlerin tahakkuk esaslı kazanç yönetimlerinde artış, faaliyete dayalı kazanç yönetiminde önemli bir düşüş olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Diğer taraftan kurumsal sosyal sorumluluk performansına sahip ve 10 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerde kar yönetimi eğilimlerinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Astuti vd. (2020) çalışmasında 2019-2020 döneminde Endonezya Menkul Kıymetler Borsası'nda (EMKB) işlem gören ve önceden belirlenmiş kriterleri karşılayan emlak sektöründe faaliyet gösteren 45 şirketin mali verileri incelenerek Covid-19 pandemi sürecinde ve pandemi döneminde işletmelerin sürekliliğini (devamlılığını) analiz etmiş, iş sürekliliğini değerlendirmek için Altman Z-Score iflas tahmin modelini kullanmıştır. Araştırmada şirketlerin Covid-19 pandemi sürecinde finansal problemler ve iflas riski taşıdığı tespit edilmiştir. Jordan vd. (2021) çalışmalarında, Amerika Birleşik Devleti'nde, kar yönetimi uygulamalarını incelemiştir. Özellikle pandemi döneminde (2020) işlem ve tahakkuk esaslı kar yönetimi uygulamaları ile raporlanan kar üzerinde küçük yuvarlamaların yapıp yapılmadığı araştırılmış, işletmelerin kar yönetimi uygulamalarına başvurduğuna yönelik herhangi bir kanıt elde edilememiştir. Aljawaheri vd. (2021) çalışmalarında Covid-19 salgınının ve kar yönetiminin hisse senedi fiyatı üzerindeki etkileri araştırmak için Irak Menkul Kıymetler Borsası'nda işlem gören 87 firmanın mali tablo verilerini incelemiştir. Çalışmada kar yönetimi uygulamalarının ve Covid-19 salgınının finansal piyasaları olumsuz etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yukarıda yer alan açıklamalar ışığında, Covid-19 salgınının piyasalar ve mali tablolar üzerindeki olumsuz etkileri göz önüne alındığında Türkiye örneği kapsamında Covid-19 krizinin kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının tespitinin literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda aşağıda yer alan araştırma hipotezi oluşturulmuştur.

H: Covid-19 Pandemi sürecinde (2020) şirketlerin karı artırmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamaları artmıştır ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamaları azalmıştır.

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

BİST'e kote olmuş farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin, Covid-19 pandemi öncesi (2019) dönemle kıyaslandığında, Covid-19 pandemi sürecinde (2020) karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarında artış olup olmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarında azalma olup olmadığının tespiti amacıyla hazırlanan bu çalışmanın araştırma süreci aşağıdaki gibidir.

- ✓ Araştırma hipotezinin sınanması için analize uygun örneklem seçimi
- ✓ Araştırma örnekleminde yer alan şirketlerin kar yönetimi uygulamalarının tahmin edilmesi
- ✓ Araştırma bulgularının raporlanması
- ✓ Araştırma sonuçlarının yorumlanması

3.1. Örneklem Seçimi

Covid-19 pandemi sürecinde salgının yayılma hızının yavaşlatılması amacıyla çeşitli önlemler alınmış, alınan önlemler farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin üretim ve tedarik süreçlerini olumsuz etkilemiş, ticaret hacminde büyük ölçüde daralmalar meydana gelmesine sebep olmuştur. Bu kapsamda Covid-19 salgınının mal ve hizmet üreten bütün şirketleri etkilemesi nedeniyle araştırma hipotezinin sınanması aşamasında BİST'e kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren şirketler örneklem olarak seçilmiştir. Araştırma örnekleminde yer alan şirket ve sektörlerle ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Örneklemi

Sektörler	2019	2020	Yetersiz Veri (2019-2020)	Toplam
Gıda, İçecek, Tütün	29	29	(6)	23
Tekstil, Giyim	21	21	(6)	15
Kimya, İlaç, Plastik	35	35	(17)	18
Taş, Toprak	22	22	(8)	14
Ana Metal Sanayi	20	20	(2)	18
Metal Eşya	32	32	(3)	29
Elektrik, Gaz, Su	16	16	(7)	9
Toptan Perakende	29	29	(6)	23
Teknoloji	22	22	(4)	18
Toplam	226	226	59	167

Tablo 1'de görüldüğü üzere BİST'e kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren şirketlerin 2019 (pandemi öncesi) ve 2020 (pandemi süreci) verileri örneklem kapsamını oluşturmaktadır. Covid-19 pandemisinin bütün sektörleri ve iş kollarını olumsuz etkilemesi nedeniyle BİST'e kote olmuş, analize uygun firmaların hemen hemen hepsi örneklem grubuna dahil edilmiştir. Ancak mali kuruluşlar içerisinde yer alan bankalar, sigorta şirketleri, finansal kiralama şirketleri, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve aracı kurumlar örneklem dışında tutulmuştur. Söz konusu bu sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin bilanço ve varlık yapıları (finansal yapıları) farklılık arz etmekte, aktiflerinin geneli nakit ve benzeri varlıklardan meydana gelmektedir. Bu durumda mali kuruluşlar içerisinde yer alan şirketlerin kar yönetimi uygulamalarının tahakkuk esaslı modeller ile tespiti anlamlı sonuçlar vermeyebilmektedir. Nihai olarak mali-finans kuruluşları ve eksik, yetersiz veriler araştırma örneklemini kapsamı dışında tutulduğunda 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin 2019 ve 2020 yılı verileri araştırma örneklemini oluşturmaktadır.

3.2. Kar Yönetimi Uygulamalarının Tahmini

Kar yönetimi uygulamaları, mevcut ve potansiyel yatırımcıların yanıtılması, yanlış yönlendirilmesi ya da sonuçları firma lehine çevirmek amacıyla raporlama standartlarında yer alan esnekliklerin kullanılmasıyla muhasebe verilerinin eksik ya da yanlış açıklanması olarak tanımlanabilir (Küçüksözen, 2004). Yine bir başka tanımda ise kar yönetim uygulamaları, işletme yönetiminin firmanın karlılığına istikrarlı bir görünüm kazandırmak ve finansal analistlerin beklentilerini karşılamak üzere gerçekleştirdikleri işlemler olarak ifade edilmektedir (Levitt, 1998).

Kar yönetimi uygulamaları, işletme yönetiminin çeşitli hedeflere ulaşmak için raporlama standartlarında yer alan esneklikleri ve kişisel yargılarını kullanmasıyla gerçekleşmektedir. Ancak yöneticilerin bu davranışını tespit etmek çok zordur. Çünkü kar yönetimi uygulamaları, farklı amaçlar için farklı şekillerde ve farklı yöntemlerle yapılmaktadır. Bundan dolayı araştırmacılar kar yönetiminin ölçülmesinde bir gösterge (aracı, proxy) belirlemeye çalışırlar. Bu doğrultuda kar yönetiminin ölçümüyle ilgili olarak araştırmacılar tarafından tanımlayıcı çalışmalar ve istatistiksel modeller kullanılmıştır (Önder, 2012; Ayarlıoğlu, 2007). Söz konusu bu modeller ise literatürde üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar; toplam tahakkukları kullanan modeller, özel tahakkukları kullanan modeller ve sıklık dağılım yaklaşımı olarak ifade edilmektedir (Beneish, 2001; Yaşar, 2011).

Kar yönetimi uygulamalarının tespit edilmesine ilişkin ilgili literatür incelendiğinde, kar yönetiminin tespiti aşamasında çalışmaların birçoğunda toplam tahakkuk esaslı modellerin kullanıldığı görülmektedir (Yurdakul, 2014). Bu kapsamda söz konusu bu çalışmada da kar yönetimi uygulamalarının tahmini sürecinde tahakkuk bazlı modeller kullanılmıştır. Tahakkuk bazlı modeller yardımıyla kar yönetimi uygulamalarının tespitinde ilk aşama toplam tahakkukların belirlenmesidir. Toplam tahakkuklar nakit akış yaklaşımı ve bilanço yaklaşımı ile hesaplanmaktadır. Ancak Hribar ve Collins (2002) çalışmasında nakit akış yöntemiyle hesaplanan toplam tahakkukların bilanço yaklaşımına göre daha iyi sonuçlar verdiği bulgularına ulaşılmıştır (Yaşar, 2011). Bu kapsamda, toplam tahakkuklar nakit akış yöntemiyle aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Dechow vd., 1995).

$$TA = F.K - CFO$$

TA: Toplam tahakkuklar

F. K= Faaliyet karı

CFO: Faaliyetlerden sağlanan nakit akışları

Toplam tahakkukların nakit akış yaklaşımı ile tespiti sonrasında, toplam tahakkuklar da isteğe bağlı tahakkuklar (ihtiyari tahakkuklar (DA)) ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar (ihtiyari olmayan tahakkuklar (NDA)) olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır ve eşitlik aşağıdaki gibidir (Shah ve Butt , 2009).

$$TA_{it} = DA_{it} + NDA_{it} \quad \text{Eşitlik (2)}$$

Eşitlikte yer alan ihtiyari olmayan tahakkuklar (NDA) işletme yönetiminin kararlarından bağımsız, şirketin normal faaliyetleri sonucu meydana gelen tahakkukları göstermektedir (Bayırlı, 2006). Yani tahakkukların firmanın ekonomik koşulları tarafından ortaya çıkan kısmı isteğe bağlı olmayan (NDA) tahakkuklar olarak adlandırılmaktadır. İsteğe bağlı tahakkuklar (DA) ise firmaya özgü ekonomik koşullar tarafından ortaya çıkmayan toplam tahakkukların geri kalan kısmını ifade etmektedir. Kısaca tahakkukların anormal kısmı isteğe bağlı tahakkukların bir göstergesi niteliğindedir (Bartov, 2002; Ayarlıoğlu, 2007). Bu doğrultuda şüpheli ticari alacak karşılıkları, garantili ürünler için ayrılan karşılık tutarları, muhasebe tahmin değişiklikleri, ertelenen gelir ve aktifleştirilen giderler işletme faaliyetleri neticesinde gerçekleşmeyen diğer bir ifadeyle işletme faaliyetleri ile ilgili olmayan tahakkuklar olarak kabul edilmektedir. Özetle işletme faaliyetleri neticesinde meydana gelmeyen ya da tahakkukların anormal kısmı olarak ifade edilen ihtiyari tahakkuklar (DA), işletme yönetiminin raporlama standartlarında yer alan esneklikleri kullanarak karı yönetmesinin bir işaretidir (Bartov, 2002; Küçüksözen, 2004; Cheng, 2005). Bu doğrultuda ihtiyari tahakkuklar (DA) kar yönetimi uygulamalarının bir göstergesi olarak dikkate alınmaktadır (Ayarlıoğlu, 2007; Dechow vd., 1996).

Toplam tahakkukların ne kadarlık kısmının işletmenin normal faaliyetleri sonucu (ihtiyari olmayan tahakkuk (NDA)) meydana geldiğinin, ne kadarlık kısmının da işletme yönetiminin dönem sonu raporlanacak olan kar rakamlarını yönetmek amacıyla (ihtiyari tahakkuk (DA)) gerçekleştirdiğinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktada kar yönetimi uygulamalarının (ihtiyari tahakkuklar) belirlenmesi için çeşitli varsayımlar altında modeller geliştirilmiş ve bu modellerin işletmenin belirli amaçlara ulaşmak için gerçekleştirdiği kar yönetimi uygulamalarını doğru tahmin ettiği kabul edilmektedir (Önder, 2012). Kar yönetimi uygulamalarının göstergesi olarak kabul edilen ihtiyari tahakkukların tespit edilmesi aşamasında literatürde birçok model (örneğin: Healy Modeli (1985), DeAngelo Modeli (1986), Jones Modeli (1991), Modifiye Edilmiş Jones Modeli (1995), Larcher-Ricardson Modeli (2004) Kothari Modeli (2005) kullanılmaktadır (Ocak, 2013). Söz konusu bu çalışmada ise aşağıda yer alan Larcher-Ricardson (2004) ve Kothari (2005) modelleri kullanılmıştır.

$$\frac{TA_{it}}{A_{(it-1)}} = \alpha_0 \left(\frac{1}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_1 \left(\frac{\Delta SAT_{it} - \Delta TA_{it}}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_3 ROA + \varepsilon_{it} \quad \text{Model (1)}$$

$$\frac{TA_{it}}{A_{(it-1)}} = \alpha_0 \left(\frac{1}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_1 \left(\frac{\Delta SAT_{it} - \Delta TA_{it}}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_2 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_3 \left(\frac{CFO}{A_{(it-1)}} \right) + \alpha_4 \left(\frac{PD}{DD} \right) + \varepsilon_{it} \quad \text{Model (2)}$$

Modellerde;

TA= Toplam tahakkuklar,

$A_{(it-1)}$ = i işletmesinin önceki yıl varlık toplamı,

ΔSAT_{it} = i işletmesinin t yılındaki net satışlarının cari yıl ile önceki yıl arasında meydana gelen değişimi,

ΔTA_{it} = i işletmesinin t yılındaki net ticari alacaklarının cari yıl ile önceki yıl arasında meydana gelen değişimi,

PPE_{it} = i işletmesinin t yılındaki maddi duran varlıkları,

ROA_{it} = i işletmesinin t yılındaki varlık getiri oranı

CFO_{it} = i işletmesinin t yılındaki faaliyetlerden sağlanan nakit akışları,

PD/DD = piyasa değeri/defter değeri oranını,

ε_{it} = i işletmesinin t yılındaki regresyon hata katsayısı, ihtiyari tahakkuklarıdır.

Modellerdeki toplam tahakkuklar, nakit akış yöntemi (Hribar ve Collins, 2002) kullanılarak, işletmenin normal faaliyetleri neticesinde meydana gelen ihtiyari olmayan tahakkuklar (NDA) ise modellerdeki parametreler kullanılarak tespit edilmektedir. Burada ihtiyari tahakkuklar belirlenmesi aşamasında öncelikle EKK regresyon yöntemiyle modellerde yer alan değişkenlerin katsayıları ($a_0, a_1, a_2, a_3...$) bulunmaktadır. Daha sonra elde edilen katsayılar yardımıyla işletmenin belirli bir dönemdeki ihtiyari olmayan tahakkukları (NDA) tespit edilip toplam tahakkuklardan çıkartılmaktadır. Bu doğrultuda, modellerde yer alan hata terimleri (ε_{it}) kar yönetimi uygulamalarının temsili göstergesi olarak kullanılan ihtiyari tahakkukları (DA) ifade etmektedir (Ayarlıoğlu, 2007; Önder, 2012; Önder ve Ağca, 2013). İşletme yönetiminin kar yönetimi uygulamalarını ifade eden ihtiyari tahakkuklar, negatif ve pozitif değerlerden meydana gelmektedir. Bu kapsamda ihtiyari tahakkukların (DA) yani hata terimlerinin (ε_{it}) negatif işarete sahip olması işletmelerin dönem sonu raporlanacak olan karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvurduğunu; ihtiyari tahakkukların pozitif işarete sahip olması ise işletmelerin karı artırıcı yönde kar yönetimi uygulamalarına başvurduğunu göstermektedir (Dağlar ve Pekin, 2011).

Negatif ve pozitif yönde gerçekleşen kar yönetimi uygulamalarının (ihtiyari tahakkukların) tespiti aşamasında literatürde birçok model yer almaktadır ve söz konusu bu modellerin zaman serisi (örneğin: Jones, 1991), yatay kesit (örneğin: Subramanyam, 1996; Xie vd., 2003; Defond, ve Jiambalvo, 1994; Chen vd., 2010; Sun vd., 2011) ve panel veri (örneğin: Yurdakul, 2014; Önder, 2012; Kang ve Sivaramakrishnan, 1995; Yoon vd., 2001) versiyonları kullanılmaktadır. Özellikle Peasnell vd., (2000) çalışmasında yatay kesit en küçük kareler yöntemine dayalı regresyon analizinin, tahakkuk esaslı kar yönetiminin göstergesi olarak kabul edilen isteğe bağlı tahakkukları (DA) tahmin etmede daha gerçekçi sonuçlar vereceği belirtilmektedir (Ocak, 2013). Yine benzer şekilde Teoh ve Wong (2002) çalışmasında yatay kesit yaklaşımın, zaman serisine dayalı regresyon analizi gibi uzun süreli bir veri seti gerektirmediğinden daha büyük örneklem kapsamına ve ihtiyari tahakkukların (DA) tespiti sürecinde sektör bazında daha geniş ekonomik koşulları yansıtabilecek değişimleri yansıtmaları bakımından faydalı olacağı savunulmaktadır (Ayarlıoğlu, 2007). Bu kapsamda söz konusu bu çalışmada BİST'te 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin 2019 (pandemi öncesi) ve 2020 (pandemi süreci) yıllarındaki kar yönetimi uygulamalarının (ihtiyari tahakkukların) tespitinde yatay kesit analizi kullanılmıştır.

3.3. Araştırma Bulguları ve Kısıtları

BİST'e kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin 2019 yılı pandemi sürecine göre 2020 pandemi döneminde kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarını azaltıp azaltmadığının tespiti amacıyla hazırlanan bu çalışmada ilgili hipotezin test edilmesi aşamasında 167 şirketin pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamaları hem Kothari (2005) hem de Larcher-Ricardson (2004) modellerinin yatay kesit versiyonuyla ayrı ayrı tahmin edilmiş olup 2019 ve 2020 yıllarına ilişkin her bir modelden elde edilen 3 farklı (orijinal, pozitif, negatif) ihtiyari tahakkuk (DA) türü ile t-testi yapılmıştır. Ancak söz konusu bu çalışmada diğer çalışmalarda da olduğu gibi bazı kısıtlar mevcuttur. Özellikle pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamalarının tahmini sürecinde yalnızca tahakkuk esaslı modeller olan Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri kullanılmış diğer tahakkuk esaslı modeller (örneğin; Jones, Düzeltilmiş Jones modeli) ve faaliyet esaslı modeller (örneğin; Roychowhury modeli) göz ardı edilmiştir. Diğer taraftan araştırma örneklemini 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirket oluşturmaktadır. Diğer sektör ve gözlem yılları özellikle PD/DD değeri parametresinin yetersizliği (öz kaynakları negatif olan şirketlerin PD/DD hesaplanmamaktadır) nedeniyle örneklem kapsamından çıkarılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın tanımlayıcı istatistikleri ve araştırma bulguları aşağıda sunulmuştur.

3.3.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamalarının tahmin edilmesi aşamasında kullanılan Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modellerinde yer alan değişkenlere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	N*	Ortalama	Medyan	St.Sapma	Min.	Max.
TA/ A _{it-1}	334	0.019097	6.53e-06	0.172900	-0.71913	0.965963

I/A _{it-1}	334	3.06e-08	4.27e-09	8.65e-08	1.11e-10	7.44e-07
▲Sat-▲Tic./A _{it-1}	334	0.109192	0.070333	0.429236	-1.78831	2.978077
PPE _{it} /A _{it-1}	334	0.546645	0.500187	0.399685	0.000665	2.195007
ROA	334	5.834317	4.505000	9.682948	-23.6500	48.60000
CFO _{it} /A _{it-1}	334	0.086647	0.070603	0.157285	-0.48399	0.658156
PD/DD	334	5.680659	2.465000	17.38480	0.420000	249.4800

*2019/167: Yıl /Gözlem; 2020/167: Yıl /Gözlem

Tablo 2’de pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamalarının tahmininde kullanılan Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modellerinde yer alan değişkenlerin istatistiki bilgileri yer almaktadır. Bu kapsamda toplam tahakkukların ortalamasının 0.0190; standart sapmasının ise 0.1729 olduğu görülmektedir. Önceki yıl varlık toplamalarını ifade eden “1/A_{it-1}” değişkenin ise ortalaması 3.06e-08; standart sapması ise 8.65e-08 olarak gerçekleşmiştir. Satışlardaki değişim ile ticari alacaklardaki değişimin farkını ifade eden “Sat.▲-Tic.▲/A_{it-1}” parametresinin ortalamasının 0.109192; standart sapmasının ise 0.429236 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Brüt maddi duran varlıklar “PPE”, aktif getiri oranı “ROA”, faaliyetlerden sağlanan nakit akışları “CFO”, PD/DD oranı değişkenlerinin ortalaması sırasıyla; 546645, 5.834317, 0.086647, 5.680659 olarak gerçekleşmiştir.

3.3.2. Bulgular ve Tartışma

“Covid-19 Pandemi sürecinde (2020) şirketlerin karı artırmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamaları artmıştır ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamaları azalmıştır.” hipotezinin sınanması için Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri ile tahmin edilen ihtiyari tahakkuklar orijinal (işaretli), karı artırmaya yönelik (pozitif) ve karı azaltmaya yönelik (negatif) kar yönetimi uygulamaları olmak üzere üç farklı grupta sınıflandırılmış, pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlenebilmesi amacıyla her bir ihtiyari tahakkuk grubu (işaretli, pozitif, negatif) için ayrı ayrı t-testi yapılmıştır. Bu doğrultuda tahakkuk esaslı Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri kullanılarak tahmin edilen pozitif, negatif ve orijinal (işaretli) ihtiyari tahakkukların ortalamaları ve her bir grup için yapılan t-testi sonuçları Tablo 3 ve Tablo 4’te sunulmuştur.

Tablo 3. Kothari Modeli İhtiyari Tahakkuk Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları

DA	Yıl	N	Ortalama	Standart Sapma	p	t
İşaretli (DA) (Pozitif, Negatif)	2019	167	-0.004749	0.011280	0.7405	-0.3315
	2020	167	0.000639	0.011707		
Pozitif (DA)	2019	79	0.102989	0.011751	0.0006*	3.3009
	2020	79	0.040999	0.014648		
Negatif (DA)	2019	88	-0.101469	0.011057	0.0007*	-3.2378
	2020	88	-0.035592	0.017079		

*: %1 düzeyinde anlamlıdır. **: %5 düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 3’te Kothari (2005) modeli ile tahmin edilen ihtiyari tahakkukların (işaretli, pozitif, negatif) ortalamaları ve t-testi sonuçları yer almaktadır. Örneklem kapsamında yer alan 167 şirketin pandemi öncesi (2019) işaretli (pozitif, negatif) ihtiyari tahakkuk (kar yönetimi) ortalaması -0.004749 olarak gerçekleşmiş, pandemi dönemi (2020) ihtiyari tahakkuk ortalamasının ise 0.000639’a yükseldiği görülmektedir. Pandemi öncesi dönemde (2019) karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran pozitif ihtiyari tahakkuklara sahip olan şirketlerin (N=79) ihtiyari tahakkuk (DA) ortalamasının 0.102989 olduğu görülmektedir. Diğer taraftan pandemi öncesi dönemde (2019) raporlanan karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin (N=79) pandemi dönemindeki (2020) ihtiyari tahakkuklarının ortalaması 0.040999 olarak gerçekleşmiştir. Diğer bir ifadeyle pandemi öncesi dönemde (2019) karı artırmaya yönelik stratejiler izleyen şirketlerin, pandemi döneminde (2020) kar yönetimi uygulamalarında azalma meydana gelmiştir. Pandemi öncesi (2019) karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran negatif ihtiyari tahakkuklara sahip şirketlerin (N=88) ihtiyari tahakkuklarının ortalaması -0.101469 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu bu şirketlerin pandemi dönemindeki (2020) ihtiyari tahakkuklarının (kar yönetimi) ortalamasının -0.035592 olduğu görülmektedir. Bu kapsamda pandemi öncesi dönemde (2019) karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin (N=88) pandemi döneminde (2020) karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını azalttığı ifade edilebilir.

Pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamalarının göstergesi olarak kullanılan ihtiyari tahakkuklar (DA) incelendiğinde her iki dönemde gerçekleşen ihtiyari tahakkuk ortalamalarının her üç grupta (işaretli, pozitif, negatif) birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu bu farklılıkların istatistiki olarak anlamlı olup olmadığının belirlenmesi için yapılan t-testi sonuçlarına göre, şirketlerin (N=167) pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemindeki (2020) işaretli ihtiyari tahakkuk ortalamaları (DA+-) arasında istatistiki (p= 0.7405; t=-0.3315) olarak anlamlı fark bulunamamıştır. Pandemi öncesi dönemde (2019) pozitif ihtiyari tahakkuklara (DA+) sahip olan şirketlerin (N=79) ihtiyari tahakkuk ortalamaları ile söz konusu bu şirketlerin pandemi dönemindeki (2020) ihtiyari tahakkuk ortalamaları arasında istatistiki (p=0.0006; t=3.3009)

olarak %1 düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Diğer taraftan pandemi öncesi dönemde (2019) negatif ihtiyari tahakkuklara (DA-) sahip olan şirketlerin (N=88) ihtiyari tahakkuk ortalamaları ile söz konusu bu şirketlerin pandemi dönemindeki (2020) ihtiyari tahakkuk ortalamaları arasında istatistiki ($p=0.0007$; $t=-3.2378$) olarak %1 düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Larcher Modeli Göre İhtiyari Tahakkuk Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları

DA	Yıl	N	Ortalama	Standart Sapma	p	t
İşaretli (DA) (Pozitif, Negatif)	2019	167	0.009067	0.006759	0.5823	-0.5506
	2020	167	0.014344	0.006794		
Pozitif (DA)	2019	87	0.064588	0.0082683	0.0171**	2.1358
	2020	87	0.039689	0.0082185		
Negatif (DA)	2019	80	-0.051311	0.005558	0.0006*	-3.2787
	2020	80	-0.013218	0.0102022		

*: %1 düzeyinde anlamlıdır. **: %5 düzeyinde anlamlıdır

Tablo 4'te Larcher-Ricardson (2004) modeli ile tahmin edilen ihtiyari tahakkukların (işaretli, pozitif, negatif) ortalamaları ve t-testi sonuçları yer almaktadır. İhtiyari tahakkuk ortalamaları ve t-testi sonuçları incelendiğinde 167 şirketin pandemi öncesi (2019) işaretli ihtiyari tahakkuk (DA+-) ortalaması 0.009067; pandemi dönemi (2020) işaretli ihtiyari tahakkuk ortalaması ise 0.014344 olarak gerçekleşmiş olup ve söz konusu bu farkın t-testi sonuçlarına göre istatistiki ($p=0.5823$; $t=-0.5506$) olarak anlamlı olmadığı bulgularına ulaşılmıştır. Pandemi öncesi dönemde (2019) pozitif ihtiyari tahakkuklara (DA+) sahip olan şirketlerin (N=87) ihtiyari tahakkuk ortalamalarının 0.064588 olduğu; söz konusu bu şirketlerin pandemi dönemindeki (2020) ihtiyari tahakkuk ortalamalarının 0.039689'a düştüğü görülmektedir. Söz konusu bu farklılığın ise t- testi sonuçlarına göre istatistiki ($p=0.0171$; $t=-2.1358$) olarak %5 düzeyinde anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Diğer taraftan pandemi öncesi dönemde (2019) negatif ihtiyari tahakkuklara (DA-) sahip olan karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin (N=80) ihtiyari tahakkuk ortalamalarının pandemi döneminde (2020) -0.013218'e yükseldiği ve söz konusu bu farkın istatistiki ($p=0.0006$; $t=-3.2787$) olarak %1 düzeyinde anlamlı olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

BİST'e kote olmuş 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin pandemi döneminden (2020) kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarını azaltıp azaltmadığının tespiti amacıyla, kar yönetimi uygulamalarının göstergesi niteliğinde olan Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri ile tahmin edilen ihtiyari tahakkukların üç değer türünde (işaretli, pozitif, negatif) ayrı ayrı t-testi yapılmıştır. T-testi sonuçları incelendiğinde ihtiyari tahakkukların işaretli (DA+-) ve pozitif (DA+) değer türünde araştırma hipotezinin reddedildiği, negatif türünde ise araştırma hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Diğer bir ifadeyle pandemi öncesi (2019) dönemde karı azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin pandemi döneminde (2020) karı azaltmaya yönelik gerçekleştirdikleri kar yönetimi uygulamalarında azalma olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ

Covid-19 salgını dünya genelinde 2,5 milyondan fazla insanın ölümüne, işsizlikte büyük artışa ve büyük refah kayıplarına neden olmuş, Türkiye'de ise bütçe açıklarının ve kamu borcunun artmasına, cari işlemler dengesinin bozulmasına, resmi rezervlerin azalmasına ve döviz kurunun artmasına yol açmıştır (Demir ve Esen, 2021). Diğer taraftan söz konusu bu süreçte şirketlerin iş hacimlerinde ciddi düşüşler meydana gelmiş ve Covid-19 salgınının şirketlerin mali yapısı üzerinde olumsuz etkileri olmuştur. Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde şirketler, salgının olumsuz etkilerini giderebilmek ve piyasa beklentilerini karşılamak adına karı artırma eğiliminde olabilmeleri muhtemeldir. Bu kapsamda BİST'e kote olmuş farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlerin Covid-19 krizi (2020) sürecinde karı artırmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarını artırıp artırmadığının ya da karı azaltmaya yönelik gerçekleştirilen kar yönetimi uygulamalarını azaltıp azaltmadığının tespiti önem arz etmektedir.

Covid-19 pandemisinin kar yönetimi uygulamaları üzerindeki etkisinin tespiti amacıyla Borsa İstanbul'da 2019 - 2020 yılları arasında 9 farklı sektörde faaliyet gösteren 167 şirketin mali tablo ve denetim raporları incelenmiş, kar yönetimi uygulamalarının temsili göstergesi olan ihtiyari tahakkuklar tahakkuk bazlı Larcher-Ricardson (2004) ve Kothari (2005) modelleri ile tahmin edilmiş, her bir modelden elde edilen ihtiyari tahakkuklar üç farklı (işaretli, pozitif, negatif) grupta sınıflandırılmıştır. Daha sonra pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamaları arasında anlamlı farklılık olup olmadığının belirlenebilmesi aşamasında her bir ihtiyari tahakkuk grubu (işaretli, pozitif, negatif) için ayrı ayrı t-testi yapılmıştır.

Pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemine (2020) ilişkin Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri ile tahmin edilen üç farklı (işaretli, pozitif, negatif) ihtiyari tahakkuk grubunun ortalamaları ve t-testi sonuçları incelendiğinde, ihtiyari tahakkukların işaretli (DA+-) ve pozitif (DA+) araştırma hipotezinin reddedildiği, negatif türünde ise araştırma hipotezinin kabul edildiği görülmektedir. Nitekim pandemi öncesi dönemde (2019) karı

azaltmaya yönelik kar yönetimi uygulamalarına başvuran şirketlerin, pandemi döneminde (2020) karı azaltmaya yönelik gerçekleştirdikleri kar yönetimi uygulamalarında azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Covid-19 kriziyle birlikte nakit dengesi, mali yapısı bozulan ve finansal performansında ani ve hızlı düşüşler meydana gelen şirketlerin salgının mali tablolar üzerindeki olumsuz etkilerini giderebilmek, sürdürülebilir performans göstergelerine sahip olmak ve finansal analistlerin (yatırımcıların) kar beklentilerini karşılamak adına karı azaltmaya yönelik gerçekleştirdikleri kar yönetimi uygulamalarını azaltma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Söz konusu bu araştırmada bazı kısıtlar bulunmaktadır. Özellikle pandemi öncesi (2019) ve pandemi dönemi (2020) kar yönetimi uygulamalarının tahmini sürecinde yalnızca tahakkuk esaslı modeller olan Kothari (2005) ve Larcher-Ricardson (2004) modelleri kullanılmış diğer tahakkuk esaslı modeller (örneğin; Jones, Düzeltilmiş Jones modeli) ve faaliyet esaslı modeller (örneğin; Roychowhury modeli) göz ardı edilmiştir. Kar yönetiminin tespitine ilişkin diğer model ve yöntemlerin kullanılmasıyla farklı sonuçların elde edilmesi söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, M., (2020). “Covid-19 Pandemisinin Türkiye Ekonomisine Etkilerinin Makroekonomik Analizi”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Covid-19 Sosyal Bilimler Özel Sayısı, 19(27), ss.191-221.

Akrimi, N., (2021). “The Impact of Coronavirus Pandemic on Audit Quality: The Perceptions of Saudi Auditors”, Academy of Accounting and Financial Studies Journal 25(2), ss.1-7.

Aljawaheri, B., A., W., Ojah, H., K., Machi, A., H. ve Almagtome, A., H., (2021). “COVID-19 Lockdown, Earnings Manipulation and Stock Market Sensitivity: An Empirical Study in Iraq” Journal of Asian Finance, Economics and Business, 8(5), ss.707-715.

Asni, F., ve Mayasari, M., (2018). “Perbedaan Manajemen Laba Aktual Dan Manajemen Laba Rill Sebelum Dan Sesudah Adopsi Ifrs Pada Perusahaan Manufaktur Yang Terdaftar Di Bei”, Journal of Applied Managerial Accounting, 2(1), ss.82–87.

Astuti, S., B, Damayanti A., Chasbiandani T., ve Rizal N., (2020). “Pandemi Covid-19 Dalam Penyajian Pelaporan Keuangan dan Keberlangsungan Usaha Melalui Prediksi Kebangkitan” AFRE Accounting and Financial Review, 3(2), ss.165-171.

Ayarlıoğlu, M., A., (2007). “Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Test Edilmesi”, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Azizah, W., (2021). “Covid-19 in Indonesia: Analysis of Differences Earnings Management in the First Quarter”, Jurnal Akuntansi, 11(1), ss.23-32.

Bartov, E., Gul F., A., ve Tsui, J., S., (2001), “Discretionary – Accruals Models and Audit Qualifications”, Journal of Accounting and Economics, 30(3), ss.421- 452.

Bartov, E., Givoly, D., ve Hayn, C., (2002). “The Rewards to Meeting or Beating Earnings Expectations”, Journal of Accounting and Economics, 33(2), ss.173-204.

Bayırlı, R., (2006). “Yaratıcı Muhasebe, Etik, Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama,” Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Benesih, M., D., (2001). “Earnings Management: A Perspective. Managerial Finance”, 27 (12), ss. 3-17.

Beneish, M., D., (1997). “Detecting GAAP Violation: Implications for Assessing Earnings Management Among Firms with Extreme Financial Performance”. Journal of Accounting and Public Policy, 16(3), ss.271-309.

Chen, H., Tang, Q., Jiang, Y., ve Lin, Z., (2010). “The Role of International Financial Reporting Standards in Accounting Quality: Evidence from the European Union”. Journal of International Financial Management and Accounting, 21(3), ss.220–278.

Cheng, C., Peng, H., ve Thomas, W., (2005). “Comparison of Abnormal Accrual Estimation Procedures in the Context of Investor Mispricing”, Working Paper University of Houston.

Choi, J., H., Kim, J., B., ve Lee, J., J., (2011). “Value Relevance of Discretionary Accruals in the Asian Financial Crisis of 1997–1998”, Journal of Accounting and Public Policy, 30(2), ss.166-187.

Chua, Y., L., Cheong, C., S., ve Gould, G., (2012). “The Impact of Mandatory IFRS Adoption on Accounting Quality: Evidence from Australia, Journal of International Accounting Research, 11(1), ss.119–146.

- Dağlar H., ve Pekin S., (2011), “Kurumsal Yönetim ile Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Kurumsal Yönetim Endeksi’nde Yer Alan Şirketlerde Bir Araştırma”, Mali Çözüm Dergisi, 107, ss.19-44.
- Darabee, T., ve Karapınar A., (2019). “IFRS Application and Its Impact on the Accounting Information Quality: Palestine As a Case Study”, WSEAS Transactions On Business And Economics, 16, ss.514-524.
- Dechow, P., M., Sloan, R., G., ve Sweeney, A., P., (1995), “Detecting Earnings Management”, The Accounting Review ,70(2), ss.193-225.
- Dechow, P., M., Sloan, R., G., ve Sweeney, A., P., (1996), “Causes and Consequences of Earnings Manipulations: An Analys of Firms Subject to Enforcement Actions by The SEC”, Contemporary Accounting Research, Spring, 13(1), ss.1- 36.
- Defond, M., ve Jiambalvo J., (1994). “Debt Covenant Violation and Manipulation of Accruals”, Journal of Accounting and Economics, 17(1-2), ss.145-175.
- Demir, O., ve Esen, A., (2021). “Covid 19’un Yıkıcı Ekonomik Etkileri ve Türkiye Ekonomisinde Dönüşüm İhtiyacı”, Journal of Emerging Economies and Policy, 6(1), ss.88-105.
- Demir, Z., (2020). “Covid-19’un BİST-100’deki Şirketlerin Mali Tabloları Üzerindeki Etkisinin Oran Yöntemi ile Analizi”, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(2), ss.408-438.
- Deloitte, (2020). “Covid-19 Krizinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri”.
- Durak, M., G., (2010). “Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları’na Geçişin Tahakkukların Güvenilirliği ve Kazançların Süreğenliği Üzerindeki Etkileri: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Uygulamaları”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Eroğlu, E., (2020). “Covid-19’un Ekonomik Etkilerinin ve Pandemiyle Mücadele Sürecinde Alınan Ekonomik Tedbirlerin Değerlendirilmesi”, International Journal of Public Finance, 5(2), ss.211-236.
- Gür, N., (2020). “Kovid-19 Sonrası Küresel Ekonomik Sistemde Neler Değişebilir?” Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/kovid-19-sonrasi-kuresel-ekonomik-sistemde-neler-degisebilir/1795460>. Erişim Tarihi: 30.06.2021.
- Goodell, W., J., (2020), “COVID-19 and Finance: Agendas for Future Research”, Finance Research Letters, 35, ss.1-5.
- Hedefler İş Dünyası, (2021). “Covid-19 Krizinin İşletmeler Üzerindeki Etkileri”.
- Hribar, P., ve Collins, D., W., (2002). “Errors in Estimating Accruals Implications for Empirical Research”, Journal of Accounting Research, 40(1), ss.105- 134.
- Jones, J., J., (1991). “Earnings Management During Import Relief Investigations”, Journal of Accounting Research, 29(2), ss.193-228.
- Kang, S., H., ve Sivaramakrishnan, K., (1995). “Issues in Testing Earnings Management and an Instrumental Variable Approach”, Journal of Accounting Research, 33(2), ss.353-367.
- Karyağdı, N., (2020). “Covid-19 Salgın Döneminde Muhasebe ve Finans Grubu Dersleri Veren Akademisyenlerin Uzaktan Eğitimde Yaşadığı Sorunların İncelenmesi: BEU Örneği”, USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 2(4), ss.1253-1275.
- Kumar, M., ve Vij, P., (2017). “Earnings Management and Financial Crisis: Evidence from India”, Journal of International Business and Economy, 18(2), ss.84–101.
- Kurnaz, E., ve Serçemeli, M., (2020). “Covid-19 Pandemi Döneminde Akademisyenlerin Uzaktan Eğitim ve Muhasebe Eğitimine Yönelik Bakış Açılırları Üzerine Bir Araştırma”, USBAD Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi 2(3), ss.262-288.
- Küçüksözen, C., (2004). “Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerine Bir Uygulama”, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Larcker, D., P., Richardson, S., A., ve Tuna, A., (2005), “How Important Is Corporate Governance?”, SSRN.com/abstract=595821.
- Levitt, B., (1998). “The Numbers Game”, Remarks at NYU Center For Law and Business, The Securities and Exchange Commission.

- Lisboa, I., ve Kacharava, A., (2018). “Does Financial Crisis Impact Earnings Management: Evidence from Portuguese and UK”, *European Journal of Applied Business Management*, 4(1), ss.80-100.
- McNichols, M., F., (2000). “Research Design Issues in Earnings Management Studies.” *Journal of Accounting and Public Policy*, 19, ss.313-345.
- Ocak, M., (2013). “Kurumsal Yönetişim Bileşenlerinin Tahakkuk ve İşlem Esaslı Kar Yönetimi Üzerindeki Etkileri ve Bir Uygulama”, *Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.
- Ozili, P., ve Arun, T., (2020). “Spillover of COVID-19: Impact on the global economy”, *SSRN Electronic Journal*, Erişim: (20.7.2020), <https://www.researchgate.net/publication/340236487>.
- Önder, Ş., (2012). “İşletmelerin Kar Yönetimi Uygulamalarında Kurumsal Yönetim Yapılarının Etkisi: İMKB Üzerine Bir Uygulama”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya*.
- Önder, Ş., ve Ağca, A., (2013). “Toplam Tahakkuk Modelleri ile Türkiye’de Kar Yönetiminin Ölçülmesi: İMKB’de Yer Alan İşletmeler Üzerine Ampirik Bir Araştırma.” *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Özel Sayı*, ss.35-48.
- Özdemir, M., Karavardar, A., ve Özkan, M., (2021). “Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitimle Muhasebe Dersleri Alan Öğrencilerin Uzaktan Eğitim Algılarının Değerlendirilmesi” *International Social Sciences Studies Journal*, 7(76), ss.7-19.
- Peasnell, K., V., Pope P., F., ve Young, S., (2000). “Accrual Management to Meet Earnings Target: UK Evidence Pre-and Post-Cadbury”, *The British Accounting Review*, 32(4), ss.415-444.
- Shah, S., Z., Butt, S., A., ve Hassan, A., (2009). “Corporate Governance and Earnings Management An Empirical Evidence Form Pakistani Listed Companies”, *European Journal of Scientific Research*, 26(4), ss.624-638.
- Subramanyam, K., R., (1996). “The Pricing of Discretionary Accruals”, *Journal of Accounting and Economics*, 22(1-3), ss.249 – 281.
- Sun, J., Cahan, S., F., ve Emanuel, D., (2011). “How Would the Mandatory Adoption of IFRS Affect the Earnings Quality of U.S. Firms? Evidence from Cross-Listed Firms in the U.S”, *Accounting Horizons*, 25(4), ss.837–860.
- Temir, C., (2020). “Covid-19’un Sermaye Piyasaları Üzerine Etkisi”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 4(7), ss.50-66.
- Teoh, S., H., İvo, W., ve Wong, T., J., (1998). “Earnings Management and The Long-Run Market Performance of Initial Public Offerings”, *The Journal of Finance*, 53(6), ss.1935-1974.
- Trombetta, M., ve Imperatore, C., (2014). “The Dynamic of Financial Crisis and Its Non-monotonic Effects on Earnings Quality”, *Journal of Accounting and Public Policy*, 33(3), ss.205–232.
- Türegün, N., (2019). “Does Financial Crisis Impact Earnings Management? Evidence from Turkey”, *Corporate Accounting and Finance*, 31, ss.64–71.
- Xiao, H., ve Xi, J., (2021). “The COVID-19 and Earnings Management: China’s Evidence”, *Journal of Accounting and Taxation*, 13(2), ss.59-77.
- Xie, B., Davidson, W., N., Dadalt, P., J., (2003). “Earnings Management and Corporate Governance: The Roles of Board and Audit Committee”, *Journal of Corporate Finance*, 9(3), ss.295-316.
- Yaşar, A., (2011). “Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: İMKB’de Kayıtlı İşletmeler Üzerine Bir Uygulama”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana*.
- Yurdakul, H., (2014). “Kar Yönetimi ve Borsa İstanbul Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, (Yayımlanmamış doktora Tezi), *Gazi Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Ankara*.
- Yoon, S., S., June, B., W., Chang, H., B., ve Gary, A., M., (2001). “The Effect of Changes in the Audit Systems on Earnings Management of Korean IPO Firms”, *Pacific Accounting Review*, (13)1, ss.33 –57.